

suchungen erweitern und eine eventuelle archäologische Freilegung vorbereiten.

Ziel der Studie ist die Bestimmung der Struktur und Ausmaße der bronzzeitlichen Siedlung auf Grund des bisher vorhandenen Kenntnismaterials sowie die archäologische und umfeldgeografische Wertung des hier gesammelten Fundmaterials.

Mit Hilfe der behandelten Untersuchungsmethoden kann das Rekonstruktionsbild der bronzzeitlichen Siedlung in der Gemarkung von Hernádbüd folgendermaßen zu skizzieren. Das Gebiet der zentralen Siedlung hatte 53–60 m Durchmesser und war auf drei Seiten von einem Wall unbekannter Struktur umgeben. Mehrere Angaben weisen darauf hin, dass der Wall mit Steinen befestigt war und heute auf drei Seiten ein 20 m breites künstliches Plateau umfasst, dessen Rolle noch nicht bekannt ist (Abb. 2 und 4). Die steilen Seiten des Plateaus sind als Ergebnis natürlicher geomorphologischer Prozesse entstanden. Diese geografische Umgebung war bestimmend dafür, dass der bronzzeitliche Mensch den Várdomb als Wohnplatz wählte. Die zentrale Siedlung war im Süden durch einen 4 m tiefen und 20 m breiten Graben begrenzt. An seiner Außenseite befindet sich in einem

Bereich von 50 × 60 m die äußere Siedlung. Außer dem gut identifizierbaren Fleck ihres Gebietes war noch ein Außenring aus selbstständigen Objekten (größenteils kleineren Gruben und größeren Flecken unbekannter Herkunft) zu beobachten (Abb. 3).

Das Alter der Siedlung wird von dem gesammelten archäologischen Fundmaterial, seinem einheitlichen Charakter und der Importkeramik an den Anfang der Bronzezeit 3, in die Periode der frühen Hatvan-Kultur datiert (2300–2000 v. Chr.). Die Siedlungsbewohner verzehrten vor allem Rind- und Schweinefleisch, wie aus der archäozoologischen Analyse hervorgeht, aber mit erheblichen Mengen trug auch die Zahl der gejagten Tiere (Urrind, Hirsch, Reh) zur Fleischversorgung bei. Als Ergänzungsnahrung sammelte man aus dem Hernád auf extreme Weise mit selektivem Charakter Muscheln, und zwar *Unio Crassus*.

Wahrscheinlich nutzte man auch die Wiesenumgebung des Hernád-Überschwemmungsgebietes und die andersartigen Umweltverhältnisse des Hochufers. Die Rekonstruktion des letzteren ist jedoch eine künftige Aufgabe. 600 m von der Siedlung entfernt befindet sich in der Sandgrube des Teknő-völgy das Brandgräberfeld dieser bronzzeitlichen Gemeinschaft (Abb. 1).

K. P. Fischl
Miskolci Egyetem Történettudományi Intézet
Őstörténeti és Régészeti Tanszék
Miskolc-Egyetemváros
H-3515

T. Pusztai
Miskolc, Herman Ottó Múzeum
Görgey Artur u. 28
H-3529

Tugya Beáta

HERNÁDBÜD-VÁRDOMB BRONZKORI TELEP ÁLLATCSONTLELETEI

*Bevezetés, a vizsgálat módszerei*¹

Hernádbüd-Várdomb lelőhelyen 2007-ben végeztek terepbejárást, melynek során közepes mennyiségű, összesen 658 állatcsontot gyűjtöttek össze egy 730 méter hosszúságú, 230–280 méter szélességű területről. A lelőhely a hatvani kultúra korai szakaszába tartozik, a terület jelenleg szántóföld. Az archeozoológiai vizsgálat eredményeinél nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy terepbejárásból, nem pedig régészeti feltárás során, zárt objektumokból kerültek elő az állatcsontok. Nem zárható ki, hogy esetleg nem régészeti korú leletek is a szántott felszínen lehettek, a bejárt területre kerülhettek.

A dolgozatban szereplő csontméretek a régészeti állattanban egyezményesen elfogadott nemzetközi szabványnak felelnek meg (DRIESCH 1976). Az életkor meghatározásánál a háziállatok esetén SCHMID (1972), a szarvasoknál PÁLL (1985), míg az őzeknél BERDÁR (1983) munkáját használtam fel.

A tanulmány végén lévő 2–4. táblázatokban látható a csontok anatómiai megoszlása, valamint a csontméretek fajok szerint csoportosítva.

A csontanyag leírása

A 658 csontból 514 volt meghatározható, ami a leletek 78%-át jelenti. A terepbejárásból származó,

többnyire kisméretű, nem összefüggő vázrészekből, de nem is zárt konyhahulladékból származó csontok esetén ez az arány jónak tekinthető. A leletek többsége kisméretű csonttöredék volt, 94%-uk 10 cm-nél is kisebb volt, ebből 263 csont még az 5 cm-es nagyságot sem érte el. Mindössze 38 lelet volt 10 cm-nél nagyobb, de egyik sem haladta meg a 15 cm-t.

Az 514 meghatározható csontlelet között 11 faj maradványai fordultak elő: 5 háziállat [szarvasmarha (*Bos taurus* L. 1758), juh (*Ovis aries* L. 1758), kiskérődzők (juh vagy kecske), sertés (*Sus domesticus* Erxl. 1777), ló (*Equus caballus* L. 1758), kutya (*Canis familiaris* L. 1758)] és 6 vadállat faj [östulok (*Bos primigenius* Boj. 1827), gímszarvas (*Cervus elaphus* L. 1758), őz (*Capreolus capreolus* L. 1758), vaddisznó (*Sus scrofa* L. 1758), vadmacska (*Felis silvestris* Sch. 1777), hód (*Castor fiber* L. 1758)] csontjai azonosíthatók.

A leletek 92,4%-a háziállatokból származik, csupán 7,6%-ot tesznek ki a vadászott állatok maradványai (1. táblázat).

1. táblázat: A leletanyag és az egyedek megoszlása a fajok között

Tabelle 1: Das Fundmaterial und die Verteilung der Individuen auf Arten

Faj neve	Csontok száma	%	Egyedek száma	
			Minimum	Maximum
Szarvasmarha	225	43,8	4	225
Juh, juh/kecske	92	17,9	4	92
Házisertés	144	28	7	144
Ló	8	1,5	1	8
Kutya	6	1,2	1	6
Háziállatok összesen	475	92,4	17	475
Östulok	1	0,2	1	1
Gímszarvas	26	5	2	21
Őz	5	1	2	3
Vaddisznó	4	0,8	1	4
Vadmacska	1	0,4	1	1
Hód	2	0,2	1	2
Vadállatok összesen	39	7,6	8	32
Összesen	514	100	25	507

Az összegyűjtött csontok alapján a háziállatok gyakorisági sorrendje a következő: szarvasmarha–sertés–juh, juh/kecske–ló–kutya. A vadállatok közül a szarvas dominál, leletei gyakoribbak, mint a lovaké.

Az őz és a vaddisznó leletek 1 és 0,8%-ot tesznek ki. Egy östulok-, 2 hód és egy vadmacska csont színesíti a leletanyagot. Ha egy lelőhelyen a vadállatok aránya nem éri el a 25%-ot, akkor a vadászatnak az állattartás mellett csak kiegészítő szerepet tulajdoníthatunk (MATOLCSI 1982, 242). A csontok számát tekintve ez helytálló Hernádbúd esetében is. Az egy-egy fajhoz tartozó csontleletek mennyiségét befolyásolja a töredezettség mértéke, hiszen a nagyobb testméretű szarvasmarha, ló csontjai éppen méretük miatt könnyebben sérülnek, illetve az egykori sütés-főzési tevékenység során intenzívebben is darabolták őket. Ezért meg kell vizsgálni a lelőhely csontleletei alapján megállapított legkisebb egyedszámot (MNI= Minimum Number of Individuals) is. Számba kell venni egy-egy állatfaj ugyanazon csonttípusának ugyanolyan oldali, azonos jellegű töredékeit, valamint a csontleletek alapján becsült és a fogak által pontosabban meghatározott életkort. Ez terepbejárásból származó csontanyag esetén a legnehezebb és a legpontatlanabb, hiszen nem zárt objektumokból kerültek elő a leletek. Ezért a minimális mellett a lehető legnagyobb egyedszám is feltüntetésre került. Az egykori tényleges egyedszám e kettő között lehetett. A csontok között összefüggő vázrészeket, de még csak egy-egy csont összeálló részei sem fedezhetők fel.

Az összegyűjtött csontleletek legkevesebb 25, legfeljebb 507 állatból származnak, közülük a vadászott egyedek száma 8 és 32 közé, a háziállatoké pedig 17 és 475 közé tehető. A minimális és a maximális egyedszám alapján egyaránt azt mondhatjuk, hogy a vadászatnak volt ugyan szerepe az egykor élt közösség életében, de hűsszükségleteiket elsősorban háziállatok húsából fedezték.

Szarvasmarha

A legtöbb csontlelettel (43,8%, 225 db) képviselt faj, a lakosság számára a szarvasmarhák biztosították a legtöbb húst, ugyanis egy-egy marha testtömege a juhokénak és a sertésekénak 7–10-szerese (BARTOSIEWICZ 2006, 103). Az egyedek száma tág határok között mozog: 4 és 225 közé tehető.

Néhány csont alapján az életkor is becsülhető volt: fiatal és idősebb állatok egyaránt megtalálhatók. A fogak és az epifízissal rendelkező csontok alapján a legfiatalabb 2,5 éves, a legidősebb példány 9–10 év körüli volt.

Marmagasság számítására alkalmas csontok a leletanyagban nem találhatók, a méretadatok alapján annyi megállapítható, hogy közepes méretű példányok voltak.

Kiskérődzők–Juh/kecske

A harmadik legtöbb csontlelet (17,9%, 92 db) kiskérődzőktől származik. A juh- és kecskecsontok csak néhány csontjuk bizonyos jegyei alapján külön-

bőzthetők meg. A leletanyag egy ilyen leletet tartalmazott: egy juh kézközépcsontját. Egyedszámuk 4 és 92 közé tehető. Az egyedek között a szarvasmarhákhoz hasonlóan fiatal (juvenilis) és kifejlett (adultus) korúak is megtalálhatók. A legfiatalabb jószág 1,5 évesnél fiatalabb, a legidősebb 5–6 éves volt. A heterogén életkori megoszlás azt jelenti, hogy a fiatal állatoknak a húsát hasznosították. Az idősebb állatokat a tenyésztésbe is bevonhatták, valamint tejüket, gyapjukat is feldolgozhatták. Ha egy közösség az állomány fiatalabb egyedeiből is levág, akkor – kivéve, ha beteg, gyenge egyedekről van szó – kellő nagyságú lehet a nyáj.

Sertés

Csontleleteket tekintve a második leggyakoribb faj (28%, 144 db), egyedszáma 7 és 144 közöttire becsülhető. Igen gyakoriak a fiatal egyedek, viszont alig fordultak elő felnőtt példányok csontjai. Ennek oka az, hogy a többi fajhoz képest a sertés vemhességi ideje rövidebb, átlagosan 114 nap. Utódai száma 4–12 között van és a háziállatok közül egyedül a sertés az a faj, amelyiket „csak” a húsáért tartják. Kedvező körülmények között évente akár kétszer is világra hozhatja utódait.

Marmagasság számítására a teljes leletanyagból mindössze két ép sertéscsont adott lehetőséget. A 38,2 mm hosszúságú csigacsont egy 68,4 cm-es, átlagos nagyságú, míg a 44,9 mm-es csigacsont egy 80 cm-es, nagyobb testmretű állatra utal (TEICHERT 1969, 237–292).

Ló

A 8 lócsont 1–8 példányból származhat. Mindössze egyetlen egyed életkora becsülhető: fiatal, 1–2,5 év közötti állat volt ez. 1,5%-os arányával a lelőhely egyik legritkább háziállata volt.

Kutya

A 6 db kutyacsont 1–6 kifejlett, kisebb testmretű, de robusztus állatokból származik. A kutyahús evésére utaló nyomokat (darabolás-, vágásnyomok) nem lehetett megfigyelni a leleteken.

Őstulok

Az egyetlen őstulok csont egy kézközépcsont proximális töredéke volt. Életkora pontosan nem állapítható meg, de legalább 2–3 éves volt.

Egyre alacsonyabb előfordulása már az őskor során megfigyelhető. Amíg a neolitikumban és a kora rézkorban a leggyakrabban vadászott faj, a rézkor végére és a bronzkorra aránya töredékére csökken: az átlag 14%-ról 2–3%-ra esik vissza.

Szarvas

A leggyakoribb vadászott állatfaj a lelőhelyen. A 26 szarvas lelet között 5 agancstöredék is megtalálható. Maradványainak mennyisége felülmúlja a többi vadállatét együttvéve. A 26 lelet legalább 2, legfeljebb 21

egyedhez tartozik. A szarvasok közül két példány életkorát lehetett becsülni: egy fiatal, 2–3 évestől nem idősebb és egy legalább 4–5 éves állatok voltak ezek. A bikák vetett agancsaira akár gyűjtögetéssel is szert tehettek, a vadászatot csak a csontok bizonyítják.

Őz

A szarvas után a második leggyakoribb vadállat a lelőhelyen. Az 5 lelet között 2 agancsot is találunk. A szarvashoz hasonlóan agancsot csak a hím egyedek, a bakok hordanak. A leletek minimum 2, maximum 3 egyedből származnak. Életkor két csont alapján becsülhető: egy fiatal, 2 év körüli és egy kifejlett, 4 évnél idősebb állat 1-1 csonttöredéke került elő.

Vaddisznó

A négy csontleletével a harmadik leggyakoribb vadászott faj. Az egyedek száma 1–4 között volt. Közülük egyik egy kifejlett, 3,5–4 évesnél idősebb, viszonylag nagytermetű állat volt.

Hód

A két csontlelet egy vagy kettő kifejlett állatból származik. Bökönyi szerint a hód az őskori lelőhelyek leggyakoribb rágcsálója (BÖKÖNYI 1958, 22). Elsősorban a prémjét hasznosították, de húsát is fogyasztották.

Vadmacska

Az egyetlen lelet egy kifejlett állat állkapcsának töredéke, melyből a fogak kihullottak. Az őskori lelőhelyeken néhol előfordul, de általában csak néhány csonttöredék.

Megmunkált csontok

Mindössze két lelet sorolható ide. Az egyik egy kis méretű csont, felső része átfűrt. A csont jelenlegi állapotában 1,8 cm hosszúságú, a furat átmérője 0,3 cm. Akár amulettként is hordhatták (1. kép). A másik

1. kép Átfűrt csonteszköz (amulett?)
Abb. 1 Durchbohrter Beingegegenstand (Amulett?)

csont egy nagytestű patás állat hosszú csontjának töredéke, egyik végén haránt irányú kopott él figyelhető meg. A töredék 5,1 cm hosszúságú (2. kép). Ős-kori anyagokban viszonylag gyakran előfordulnak ilyen véső jellegű csonteszközök.

2. kép Nagypatás hosszúcsontjából készített véső
Abb. 2 Meißel aus dem Langknochen eines Großhuftieres

Összehasonlítások, következtetések

Ha a hernádbüdi lelőhely csontanyagát összehasonlítjuk a szintén hatvani kultúrához sorolt Tiszalúc-Dankadomb bronzkori telepével (BÖKÖNYI 1958; BÖKÖNYI 1974, 413), párhuzamok és különbségek egyaránt megfigyelhetők. Az első, legfontosabb különbség, a csontanyag megszerzésének módja: míg a hernádbüdi állatsontok terepbejárásból származnak, addig a tiszalúci anyag a telep feltárása során került elő. Ezért a lelőhelyek archeozoológiai összevetése lényegében csak tájékozódó jellegű lehet. A földrajzi környezet a folyók közelségét tekintve hasonló, a halászatnak fontos szerepe lehetett. De míg Tiszalúcon a halászatot a halcsontok bizonyítják, a hernádbüdi terepbejárás során sem hal-, sem pedig madár-csontokat nem találtak. A kagylók nagy száma azon-

ban bizonyítja, hogy a folyó nyújtotta lehetőségeket kihasználták (kagylók gyűjtése és minden bizonnyal halásztak is).

Jellemző a háziállatok nagy aránya, de mindkét lelőhelyen vannak a vadászatnak is bizonyítékai. Tiszalúcon az 1957-es ásatás csontleleteit tekintve az összes vadállat aránya közel 16%, az 1962-ben előkerült csontok esetén ez az arány 12,7%, míg Hernádbüdön lényegesen kevesebb: 7,6%.

A Hernádbüdön előforduló összes vadállat mindegyike Tiszalúcon is megtalálható volt, így az őstulok, a gímszarvas, az őz, a vaddisznó, a hód és a vadmacska is. Sőt további fajok csontjai is előkerültek a tiszalúci ásatásról, például hiúz, barnamedve, farkas, róka, mocsári teknős, valamint harcsa és csukacsontok, valamint madár-csontok (kárókatona, fekete gólya) is. Mindkét lelőhely leggyakoribb vadászott faja a gímszarvas volt, maradványaik mennyisége nagyobb, mint az összes többi vadállaté együttvéve.

A háziállatok gyakorisági sorrendje eltér a két lelőhelyen. Hernádbüdön a leggyakoribb szarvasmarhát a sertés, a kiskérődző, majd a ló követi. Ezzel szemben a tiszalúci feltárás csontleleteinek sorrendje a következő: szarvasmarha – kiskérődző – sertés – ló. Bökönyi Sándor a tiszalúci lelőhely állatfajainak sorrendjét és a telep faunájának százalékos összetételét a magyarországi hatvani kultúra átlagával megegyezőnek tartotta (BÖKÖNYI 1958, 19–20).

Összefoglalás

A csontanyag terepbejárásból származik. A kis-méretű, intenzíven darabolt leletek között számos faj maradványai megtalálhatók: 5 házi- és 6 vadállat faj maradványait gyűjtötték össze Hernádbüd-Várdomb bronzkori, hatvani kultúra korai szakaszába sorolt lelőhelyről. A legfontosabb vadászott fajok gyakorisági sorrendje: szarvas-őz-vaddisznó-óstulok. A szarvas magas és az őstulok alacsony aránya beleillik a bronzkori lelőhelyekről kirajzolódott képbe.

2. táblázat: A csontleletek anatómiai megoszlása
Tabelle 2: Anatomische Verteilung der Knochenfunde

Csont neve	Szarvasmarha	Kiskérődző	Sertés	Ló	Kutya	Őstulok	Szarvas	Őz	Vaddisznó	Vadmacska	Hód
Agancs	–	–	–	–	–	–	5	2	–	–	–
Szarvesap	2	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Koponya	5	–	6	1	1	–	–	–	–	–	–
Állsont	2	1	9	–	1	–	–	–	–	–	–
Állkapocs	25	10	18	–	2	–	2	–	1	1	1
Fog	27	13	16	1	–	–	–	–	1	–	–
Csigolya	9	1	1	1	–	–	–	–	–	–	–
Borda	10	2	8	–	–	–	1	–	–	–	–
Lapocka	8	2	4	–	1	–	–	–	–	–	–

2. táblázat: (folytatás) – Tabelle 2: (Fortsetzung)

Csont neve	Szarvas- marha	Kiskér- rődző	Sertés	Ló	Kutya	Ös- tulok	Szarvas	Őz	Vad- disznó	Vad- macska	Hód
Medence	5	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Karcsont	15	5	16	–	–	–	4	–	1	–	–
Combesont	21	6	22	1	–	–	–	–	–	–	1
Orsócsont	9	9	8	–	–	–	–	1	–	–	–
Könyökcsont	4	–	3	–	–	–	–	–	1	–	–
Sípcsont	13	21	13	1	1	–	2	1	–	–	–
Szárkapocsont	–	–	2	–	–	–	–	–	–	–	–
Kéztőcsont	4	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Lábtőcsont	3	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Csiga	1	–	3	–	–	–	–	–	–	–	–
Sarokcsont	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Kézközépcsont	4	7*	–	–	–	1	2	–	–	–	–
Lábközépcsont	15	13	1	–	–	–	6	1	–	–	–
Kéz/lábközépcsont	4	–	3	–	–	–	–	–	–	–	–
I. ujjperc	4	–	1	2	–	–	2	–	–	–	–
II. ujjperc	7	–	3	–	–	–	1	–	–	–	–
III. ujjperc	4	–	3	–	–	–	–	–	–	–	–
Hosszúcsont	23	1	4	1	–	–	1	–	–	–	–
Összesen	225	92	144	8	6	1	26	5	4	1	2

*egyik juh kézközépcsont

3. táblázat: A hosszúcsontok méretei mm-ben

Tabelle 3: Maße der Langknochn in mm

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Szarvasmarha											
Karcsont	–	–	–	–	–	75,4	67,8	68,9	–	–	–
Orsócsont	–	–	–	–	–	73,7	46	–	–	–	–
Kézközépcsont	–	60	35,3	–	–	–	–	–	–	–	–
Kiskérőrdzők											
Karcsont	–	–	–	–	–	29,6	25,7	28,8	–	–	–
Sípcsont	–	–	–	–	–	27,7	22,5	–	–	–	–
Sípcsont	–	–	–	–	–	25,8	20	–	–	–	–
Sípcsont	–	–	–	–	–	29,1	–	–	–	–	–
Sípcsont	–	–	–	–	–	26,6	21,7	–	–	–	–
Sertés											
Karcsont	–	–	–	17,9	25,1	–	–	–	–	–	–
Orsócsont	–	26,4	19,2	17,2	11	–	–	–	–	–	–
Combesont	–	–	–	–	–	43,2	59	–	–	–	–
Sípcsont	–	–	–	–	–	34,7	29	–	–	–	–
Sípcsont	–	–	–	–	–	33	26,3	–	–	–	–
Sípcsont	–	–	–	–	–	–	25	–	–	–	–
Csigacsont	44,9	–	–	–	–	–	–	–	41,6	22,9	26,7
Csigacsont	38,2	–	–	–	–	–	–	–	34,4	21,5	24,6
Őz											
Orsócsont	–	–	–	–	–	22,2	–	–	–	–	–
Sípcsont	–	–	–	–	–	25,5	20,9	–	–	–	–

4. táblázat: Az állkapocs és koponya méretek mm-ben
 Tabelle 4: Kiefer- und Schädelmaße in mm

Kiskérődzök	
Előzáfogak hossza (P ₂ -P ₄)	20,7
Állkapocs magassága P ₂ előtt	16,1
	23,8
Állkapocs magassága M ₁ előtt	19,2
Kutya	
Agytók szélessége (Eu-Eu)	53,3
Nyakszirti bütyök szélessége	31,5
Öreglyuk szélessége	16,2
Öreglyuk magassága (O-B)	12,8

Jegyzet

1 Szeretnék köszönetet mondani P. Fischl Klárának, amiért feldolgozhattam a lelőhely állatcsont anyagát, valamint dr. Vörös Istvánnak, aki értékes tanácsaival segítette munkámat.

A táblázatokban lévő számok jelentései: 1. teljes hosszúság; 2. proximális epifízis szélessége; 3. proximális epifízis mélysége; 4. diafízis legkisebb szélessége; 5. diafízis legkisebb mélysége; 6. disztális epifízis szélessége; 7. disztális epifízis mélysége; 8. ízületi henger szélessége; 9. laterális hosszúság; 10. laterális mélység; 11. mediális mélység

BIBLIOGRÁFIA

- BARTOSIEWICZ 2006
 BARTOSIEWICZ L., *Régenvolt háziállatok. Bevezetés a régészeti állattanba.* Bibliotheca Archeologica. Budapest 2006.
- BERDÁR 1983
 BERDÁR B. (szerk.), *Az őz és vadászata.* Budapest 1983.
- BÖKÖNYI 1958
 BÖKÖNYI S., *A Tiszalúc-Dankadombi bronzkori telep gerinces faunája.* HOMÉ II (1958) 19–39.
- BÖKÖNYI 1974
 BÖKÖNYI, S., *History of domestic mammals in Central and Eastern Europe.* Budapest 1974.
- DRIESCH 1976
 DRIESCH, A. V. D., *A guide to the Measurement of Animal Bones from Archaeological Sites: as developed by the Institut für Palaeoanatomie, Domestikationsforschung und Geschichte der Tiermedizin of the University of Munich.* Peabody Museum Bulletin, 1. Peabody Museum of Archaeology and Ethnology. Harvard University 1976.
- MATOLCSI 1982
 MATOLCSI J., *Állattartás őseink korában.* Budapest 1982.
- PÁLL 1985
 PÁLL E., *A gímszarvas és vadászata.* Budapest 1985.
- SCHMID 1972
 SCHMID, E., *Atlas of Animal Bones For Prehistorians, Archaeologists and Quaternary Geologists.* Amsterdam–New York 1972.
- TEICHERT 1969
 TEICHERT, M., *Osteometrische Untersuchungen zur Berechnung der Wideristhöhe bei vor- und frühgeschichtlichen Schweinen.* Kühn-Archiv 83/3 (1969) 237–292.

DIE TIERKNOCHENFUNDE DER BRONZEZEITLICHEN SIEDLUNG VON HERNÁDBŰD

Auszug

Das Knochenmaterial stammt aus einer Geländebegabung. Unter den kleinen, intensiv zerstückelten Funden gibt es Überreste vieler Arten: An dem bronzezeitlichen, zum Frühabschnitt der Hatvan-Kultur gerechneten Fundort Hernádbüd-Várdomb Überreste von fünf Haus- und sechs Wildtierarten gesammelt.

Die Häufigkeitsreihenfolge der wichtigsten gejagten Arten: Hirsch, Reh, Wildschwein, Urrind. Der hohe Anteil des Hirsches und der niedrige des Urrindes passt in das sich von bronzezeitlichen Fundorten abzeichnende Bild.

B. Tugya
 Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat
 Budapest, Dugovics Títusz tér 13–17.
 H-1036